

EBEVEYNE BAĞLANMA DÜZEYİNE ve ANNE-BABANIN BOŞANMA/BİRLİKTEKİ DURUMUNA GÖRE ÇOCUKLARDA EVLİLİK ÇATIŞMASINI ALGILAMA BİÇİMLERİ

PERCEPTION STYLES OF MARITAL CONFLICT IN
CHILDREN ACCORDING TO THE PARENTAL ATTACHMENT LEVEL AND
MARRIAGE/DIVORCE POSITION OF PARENTS

**Mehmet E. SARDOĞAN^{*}, T.Fikret KARAHAN^{**}
Abdullah N. DİCLE^{***}, Özlem MENTEŞ^{****}**

^{*}, ^{**} O.M.Ü. Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı

^{***} O.M.Ü. Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Anabilim Dalı

^{****} Uzm. Psikolojik Danışman, Ordu Güzel Sanatlar Lisesi.

* sardogan@omu.edu.tr, ** tfikretkarahan@hotmail.com, *** andicle@omu.edu.tr

Özet:

Bu araştırmada ebeveyne güvenli ve güvensiz bağlanma tarzı geliştiren oniki yaş çocuklarının, anne-babaları arasında yaşanan evlilik çatışmalarını algılayış biçimleri karşılaştırılmıştır. Araştırmada ayrıca anne – babası evli olan ve boşanmış/ayrı yaşayan çocukların ebeveyne bağlanma düzeyleri arasındaki farklar da incelenmiştir. Araştırma grubu 2004 – 2005 öğretim yılında 6. sınıfa devam eden 623 öğrenciden oluşmaktadır. Verilerin toplanması amacıyla Ebeveyne Bağlanma Ölçeği, Çocukların Evlilik Çatışmasını Algılaması Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde Tek Yönlü Varyans Analizi, t – testi ve LSD Testi teknikleri kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular; ebeveyne güvensiz bağlanma tarzı geliştiren çocukların anne – babaları arasındaki evlilik çatışmalarını; diğer çocuklara göre daha çok tehdit edici olarak algıladıklarını, kendilerini daha çok suçlu bulduklarını ve çatışmaları sıklık ve yoğunluk açısından daha negatif biçimde değerlendirdiklerini göstermektedir. Araştırmada ayrıca; anne – babaları boşanmış ya da ayrı yaşayan çocukların ebeveyne bağlanma düzeylerinin, anne – babaları evli olan çocuklara göre daha düşük olduğu ve güvensiz bağlanma tarzı geliştirdikleri saptanmıştır. Sonuç olarak evlilik çatışmaları ve boşanma ile birlikte çocuklarda anne-babaya karşı gelişen güvensiz bağlanma tarzının, çocukların psikolojik sağlığı açısından önemli bir risk faktörü oluşturduğu ve bu çocukların psiko-sosyal desteğe daha çok ihtiyaç duydukları ileri sürülebilir.

Abstract:

In this study, the styles of perception in marital conflict who were 12 years children in terms of secure and insecure attachment to parents were. In addition, levels of attachment styles of children were also investigated according to married, divorced or separated families. The study was concerned with 623 students who were state in 6th graders. Parental Attachment Scale and Childrens' Perception of Marital Conflict Scale were used. When analysing the data One Way ANOVA, t – test and LSD test techniques were used. The findings of the study have included: marital conflicts of children who have insecure attachment to parents have more threatening perception than the other children and evaluated the conflicts more negatively in terms of frequency and density. In addition, it was determined that children who come from divorced and separated families had low levels of attachment styles and had developed insecure attachment styles. As a results, it has been claimed that marital conflicts and divorcement constitute an important risk factor in terms of psychology of these children and these children need more psycho-social support than other children.

Anahtar sözcükler: Ebeveyne Bağlanma, Evlilik Çatışması, Boşanmış Aile.
Key words: Parental Attachment, Marital Conflict, Divorced Family.

GİRİŞ

Sosyal etkileşim; kişiler arası yakınlık ve kendini açma olmak üzere iki temel boyuttan oluşmaktadır. Bu iki yönüyle sosyal etkileşim kişiler arası bağlanma tarzlarının oluşmasına alt yapı oluşturmaktadır (Kafetsios ve Nezlek, 2002). Genel olarak bakıldığında insan yaşamında bağlanma, doğumla başlamakta, zamana ve koşullara bağlı olarak da şekillenmektedir. Temel varsayım ise; insan bebeklerinin ancak bir yetişkin tarafından bakım ve koruma altında tutulmasıyla yaşamını sürdürebileceği düşüncesine dayalıdır (Dönmez, 2000). Bebek ile anne arasındaki bağlanma; annenin bebeğin ihtiyaçları ve gelişimi doğrultusunda kabul edici davranışlar sergilemesi ve bebeğin ihtiyaç ve istediklerini karşılaması sonucu gelişmektedir. Bu sayede bebekler, annelerini ya da bakıcı konumundaki yetişkini yaşamın ilk yıllarından itibaren güvenilir bir insan olarak görmekte ve yaşamın ileri dönemlerini etkileyecek biçimde güvenli bağlanma tarzı geliştirmektedirler (Bylsma, Cozarelli ve Sumer, 1997; Finzi-Dottan ve Diğerleri 2003). Anne – baba ya da bakıcının çocuğun fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamaya dönük kabul edici davranışlar yerine, reddedici davranışlar sergileyerek çocuğun ihtiyaçlarına duyarsız kalması, duygusal ve sosyal destekten yoksun bırakması ve çocuğa kötü muamele göstermesi (Malley – Morrison, You ve Millis, 2000)

ve çocuk ile yeterince fiziksel ve duygusal temasta (sevgi ifadeleri, duygusal paylaşım, kucaklaşma, sarılma, öpüşme gibi) bulunmaması ise çocukta güvensiz bağlanma tarzının gelişmesine (Peluso, Peluso, White ve Kern, 2004) neden olabilmektedir. Bu durumda çocuk kendini varoluşsal olarak güven içinde hissedememekte, tehdit ve tehlike algısının eşliğinde anne-babaya güvenmemektedir.

Güvenli ya da güvensiz bağlanma aile ortamında anne-baba ile kurulan ilişkilere bağlı olarak gelişirken, bu aşamada aile yaşantıları ve anne-baba arasındaki ilişkiler de gündeme gelmektedir. Anne-baba ilişkileri açısından incelendiğinde ise eşler arasında yaşanan ilişkinin içeriği, ilişkide yaşanan çatışmalar ve çatışmaların çözümleniş tarzı gibi değişkenler de gittikçe önem kazanmaktadır. Bu açıklamaya dayalı olarak eşler yani anne-baba arasında yaşanan evlilik çatışması boyutundan bakıldığında; anne – baba arasındaki çatışmaların sıklığı, yoğunluğu ve çocuğun iç dünyasındaki olumsuz etkileri, kimi zaman çocuğun psikolojik sağlığı açısından bir risk faktörü durumuna gelmektedir. Bu konuda yapılan araştırmalarda; aile içi çatışma yaşayan çocuklarda sosyal uyum bozukluğu (Strand, 2004; Martin ve Clements, 2002) depresyon (Unger, Brown, Tresel ve McLeod, 2000) ve aileyi suçlama eğilimi (Weber ve O'Brien, 1999) arasında önemli ilişki olduğu rapor edilmektedir.

Anne-baba arasındaki çatışmaların yaygınlaşması ve çözümsüzlük çıkmazına girmesi durumunda ise ailenin parçalanması ve boşanma süreci gündeme gelmekte ve boşanmadan ağırlıklı olarak zarar gören yine çocuk ya da çocuklar olmaktadır. Boşanma oranındaki hızlı artış ise birçok toplumda olduğu gibi Türk toplumunda da önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye’de son yirmi yıla yönelik boşanma istatistikleri incelendiğinde boşanma nedenleri içinde, eşler arası duygusal çatışma ve anlaşmazlığın ortalama % 90 oran ile önemli bir yer tuttuğu ve boşanma oranlarının da hızlı bir şekilde artış gösterdiği gözlenmektedir (DİE Boşanma İstatistikleri, 1988; Yıllara Göre Türkiye Boşanma İstatistikleri, 2004). Yukarıda yapılan açıklamalara dayalı olarak bu çalışmada anne-babalarına karşı güvensiz bağlanma tarzı geliştiren çocukların, anne-babaları arasındaki çatışmaları kendi varoluşları açısından tehdit edici bir durum olarak algılayacakları ve anne-babası boşanmış olan çocukların güvensiz bağlanma tarzı geliştirecekleri düşüncesinden hareket edilmiştir. Bu düşünceye ve yukarıda yapılan açıklamalara dayalı olarak bu çalışmada; ebeveyne bağlanma düzeylerine göre oniki yaş çocuklarının anne – babaları arasındaki evlilik çatışmalarını algılayış biçimleri ve anne – babası birlikte ya da boşanmış olan çocukların ebeveyne bağlanma düzeyleri incelenmiştir. Böylece çocuklara verilecek psikolojik yardım hizmetlerinde aile içi çatışma ve boşanma olgusuna dikkat çekilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla çalışmada şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Ebeveyne bağlanma düzeylerine göre çocukların; “Çatışma Özellikleri”, “Algılanan Tehdit” ve “Kendini Suçlama” alt ölçeklerinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık bulunmakta mıdır?

2. Anne – babası boşanmış ve birlikte olan çocukların ebeveyne bağlanma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmakta mıdır?

YÖNTEM

Araştırma Grubu

Araştırma Ordu il merkezinde 2004 – 2005 öğretim yılında; Hamdullah Suphi, Altın Fındık, 60. Yıl, Hürriyet, Durugöl, 75. Yıl, İsmet Paşa ve Güzel Ordu İlk-öğretim Okullarında 6. sınıflarda öğrenim gören 287 kız 336 erkek toplam 623 öğrenci üzerinde yapılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada verilerin toplanması amacıyla Ebeveyne Bağlanma Ölçeği, Çocukların Evlilik Çatışmasını Algılaması Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Kişisel Bilgi Formu’nda anne – babanın birliklilik durumunu belirlemeye yönelik tek soruya yer verilmiştir.

Ebeveyne Bağlanma Ölçeği

Armsden ve Greenberg tarafından 1987 yılında geliştirilen ve Löker (1999) tarafından Türkiye uyarlaması yapılan ölçekte toplam 28 madde bulunmaktadır. Ölçek ebeveyne bağlanmanın bilişsel – duygusal boyutunu ölçmektedir. Ölçek 12 yaşındaki çocuklara ve 12 yaşından büyük olan ergenlere ya da yetişkinlere de uygulanmaktadır. Ölçekten alınabilecek puanlar 28-140 arasında değişmekte olup, yüksek puan anne – babaya yönelik güvenli bağlanmayı düşük puan ise anne-babaya yönelik güvensiz bağlanmayı göstermektedir. Araştırmada problemin incelenememesi amacıyla Ebeveyne Bağlanma Ölçeği puanları üzerinde üçlü bir yorum kategorisi oluşturulmuştur. Bu amaçla ölçekten elde edilen toplam puanların ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Elde edilen değerlere göre, ortalamanın yarım standart sapmanın üstünde puan alanlar yüksek düzeyde bağlanma (102 – 140), yarım standart sapmanın altında puan alanlar düşük düzeyde bağlanma (28 – 83) ve arada değer alanlar ise orta düzeyde bağlanma (84 – 101) grupları olarak sınıflandırılmıştır.

Çocukların Evlilik Çatışmasını Algılaması Ölçeği

Grych ve arkadaşları tarafından 1992 yılında geliştirilen, Ulu ve Fışıloğlu (2004) tarafından Türkiye uyarlaması yapı-

lan ölçekte toplam 35 madde bulunmaktadır. Ölçeğe verilebilecek cevaplar; doğru, bazen – biraz doğru ve yanlış şeklinde sıralanmıştır. Ölçek 9-12 yaş çocuklarına yönelik olarak geliştirilmiş olup, 9 ve 12 yaşındaki çocuklara da uygulanmaktadır. Ölçekte ayrıca; “Çatışma Özellikleri”, “Algılanan Tehdit” ve “Kendini Suçlama” olmak üzere üç alt ölçek bulunmaktadır. Puanlama 0, 1, 2 şeklinde yapılmakta olup, alt ölçeklerden alınan yüksek puanlar çatışmanın olumsuz çeşitlerine ve çocukların olumsuz algılamasına işaret etmektedir. Ölçekte yer alan Çatışma Özellikleri Alt Ölçeği, evlilik çatışmasının sıklığını, yoğunluğunu ve çözüme kavuşup kavuşmadığını ölçmektedir. Tehdit Alt Ölçeği, çocukların anne – babalarının tartışmasıyla ilgili olarak ne kadar tehdit hissettiklerini ve kendi baş etme yeterlilikleriyle ilgili algılarını ölçmektedir. Kendini Suçlama Alt Ölçeği ise çocukların anne – baba çatışmasının nedeninin kendileri olup olmadığı ile ilgili algılarını ve çatışma için kendilerini suçlayıp suçlamadıklarını ölçmektedir. Türkiye uyarlamasında, ölçeğin Türkçe Formu’nun faktör yapısının orijinal formula tutarlılık gösterdiği saptanmıştır. İç tutarlılık katsayısı Çatışma Özellikleri Alt Ölçeği için 0.84; Tehdit Alt Ölçeği için 0.78, Kendini Suçlama Alt Ölçeği için 0.77 olarak hesaplanmıştır. Test tekrar test tekniği ile tutarlılık katsayısı alt ölçekler için sırasıyla 0.88, 0.77 ve 0.77 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin faktör geçerliğinde ise “Çatışma Özellikleri”, “Tehdit” ve “Kendini Suçlama” faktörlerinde özdeğerler

7.90; 3.79 ve 3.07 olarak bulunmuş ve bu üç faktörün; varyansın %30.1’ini açıkladığı saptanmıştır (Ulu ve Fıfıloğlu, 2004).

Verilerin Analizi

Araştırmada kullanılan “Ebeveyne Bağlanma Ölçeği” ve “Çocukların Evlilik Çatışmasını Algılaması Ölçeği” araştırmacılar tarafından örneklemdaki öğrencilere uygulandıktan sonra, elde edilen puanlar istatistiksel işlemler yapılmak üzere bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 11.0 paket programı kullanılmış olup Tek Yönlü Varyans Analizi, LSD Testi (Least-Significance Difference) ve t-testi tekniklerinden yararlanılmıştır. Sonuçların yorumlanmasında ise 0.05 anlamlılık düzeyi üst değer olarak alınmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde ebeveyne bağlanma düzeyine göre çocukların; “Çatışma Özellikleri”, “Tehdit” ve “Kendini Suçlama” alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ve anne – babanın medeni durumu ile ebeveyne bağlanma arasındaki ilişkiye yönelik bulgulara yer verilmiştir.

Ebeveyne Bağlanma Düzeyine Göre Çatışma Özelliklerine İlişkin Bulgular

Çocukların ebeveyne bağlanma düzeylerine göre Çatışma Özellikleri Alt Ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılığın bulunup bulunmadığını test edebilme amacıyla veriler üzerinde Tek Yönlü Varyans Analizi uygulanmış ve sonuç Tablo – 1’de verilmiştir.

Tablo – 1. Ebeveyne Bağlanma Düzeyine Göre Çatışma Özellikleri Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Ebeveyne Bağlanma Düzeyi	n	Çatışma Özellikleri Alt Ölçeği Puan Ortalamaları X	Ss	Kaynak	KT	Sd	KO	F	Anlamlılık Düzeyi
Düşük	113	23.05	5.56	Gruplar Arası	4283.25	2	2141.62	56.82	P<.001
Orta	378	16.97	6.08	Gruplar İçi	23368.8	620	37.69		
Yüksek	132	15.16	6.74	Toplam	27652.05	622			
Toplam	623								

Tablo – 1’de yer alan istatistiksel veriler, ebeveyne bağlanma düzeyi düşük olan çocukların diğer çocuklara göre Çatışma Özellikleri Alt Ölçeği puanlarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi sonucunda, bu farklılığın 0.001 düzeyinde anlamlı olduğu saptanmıştır. Gözlenen bu anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını

saptama amacıyla uygulanan LSD testi sonucunda ise; Düşük – Orta ve Düşük – Yüksek grupları arasındaki farklılığın 0.001; Orta – Yüksek grupları arasındaki farklılığın ise 0.01 düzeyinde anlamlı olduğu gözlenmektedir. LSD Testi sonuçları Tablo-2’de verilmiştir.

Tablo-2. Ebeveyne Bağlanma Düzeyine Göre Çatışma Özellikleri Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin LSD Testi Sonuçları

Çatışma Özellikleri Alt Ölçeği Puan Ortalamaları X	Ebeveyne Bağlanma Düzeyi	Düşük	Orta	Yüksek
23.05	Düşük		* p<. 001	* p< .001
16.97	Orta	* p< .001		* p< .01
15.16	Yüksek	* p< .001	* p< .01	

*Ortalamalar arası farklılığın anlamlılık düzeyini göstermektedir.

Ebeveyne Bağlanma Düzeyine Göre Tehdit Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Bulgular

Çocukların ebeveyne bağlanma düzeylerine göre Tehdit Alt Ölçeği puan

ortalamaları arasında anlamlı bir farklılığın bulunup bulunmadığını test edebilme amacıyla veriler üzerinde Tek Yönlü Varyans Analizi uygulanmış ve sonuç Tablo – 3’te verilmiştir.

Tablo – 3. Ebeveyne Bağlanma Düzeyine Göre Tehdit Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Ebeveyne Bağlanma Düzeyi	n	Tehdit Alt Ölçeği Puan Ortalamaları X	Ss	Kaynak	KT	Sd	KO	F	Anamlılık Düzeyi
Düşük	113	13.53	3.05	Gruplar Arası	1002.37	2	501.18	47.73	P<.001
Orta	378	10.47	3.25	Gruplar İçi	6509.42	620	10.49		
Yüksek	132	9.82	3.36	Toplam	7511.79	622			
Toplam	623								

Tablo – 3’te yer alan istatistiksel veriler, ebeveyne bağlanma düzeyi düşük olan çocukların Tehdit Alt Ölçeği puan ortalamalarının diğer çocuklara göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi sonucunda, bu farklılığın 0.001 düzeyinde anlamlı olduğu saptanmıştır. Gözlenen bu anlamlı farklılığın hangi gruplardan kay-

naklandığını saptama amacıyla uygulanan LSD testi sonucunda ise; Düşük – Orta ve Düşük – Yüksek grupları arasındaki farkların 0.001; Orta – Yüksek grupları arasındaki farkların da 0.05 düzeyinde anlamlı olduğu gözlenmektedir. LSD Testi sonuçları Tablo-4’te verilmiştir.

Tablo-4. Ebeveyne Bağlanma Düzeyine Göre Tehdit Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin LSD Testi Sonuçları

Tehdit Alt Ölçeği Puan Ortalamaları X	Ebeveyne Bağlanma Düzeyi	Düşük	Orta	Yüksek
13.53	Düşük		* p<.001	* p<.001
10.47	Orta	* p<.001		* p<.05
9.82	Yüksek	* p<.001	* p<.05	

Ebeveyne Bağlanma Düzeyine Göre Kendini Suçlama Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Bulgular

Çocukların ebeveyne bağlanma düzeylerine göre Kendini Suçlama Alt Ölçeği puanları arasında anlamlı bir

farklılığın bulunup bulunmadığını test edebilme amacıyla veriler üzerinde Tek Yönlü Varyans Analizi uygulanmış ve sonuç Tablo – 5’te verilmiştir.

Tablo – 5. Ebeveyne Bağlanma Düzeyine Göre Kendini Suçlama Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Ebeveyne Bağlanma Düzeyi	n	Kendini Suçlama Alt Ölçeği Puan Ortalamaları X	Ss	Kaynak	KT	Sd	KO	F	Anlamlılık Düzeyi
Düşük	113	12.56	2.56	Gruplar Arası	424.24	2	212.12	31.43	P<.001
Orta	378	10.58	2.64	Gruplar İçi	4183.45	620	6.74		
Yüksek	132	10.14	2.48	Toplam	4607.7	622			
Toplam	623								

Tablo – 5’te yer alan istatistiksel veriler, ebeveyne bağlanma düzeyi düşük olan çocukların Kendini Suçlama Alt Ölçeği puan ortalamalarının diğer çocuklara göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi sonucunda bu farklılığın 0.001 düzeyinde anlamlı olduğu saptanmıştır. Gözlenen bu anlamlı farklılığın hangi

gruplardan kaynaklandığını saptama amacıyla uygulanan LSD testi sonucunda ise; Düşük – Orta ve Düşük – Yüksek grupları arasındaki farklılığın 0.001 düzeyinde anlamlı olduğu; Yüksek – Orta grupları arasındaki farklılığın ise anlamlı olmadığı saptanmıştır. LSD Testi sonuçları Tablo-6’da verilmiştir.

Tablo-6. Ebeveyne Bağlanma Düzeyine Göre Kendini Suçlama Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin LSD Testi Sonuçları

Kendini Suçlama Alt Ölçeği Puan Ortalamaları X	Ebeveyne Bağlanma Düzeyi	Düşük	Orta	Yüksek
12.56	Düşük		* p< .001	* p< .001
10.58	Orta	* p< .001		
10.14	Yüksek	* p< .001		

Anne–Babanın Birliktelik Durumuna Göre Ebeveyne Bağlanma Ölçeği Puanlarına İlişkin Bulgular

Anne – babası boşanmış / ayrı ve birlikte yaşayan çocukların Ebeveyne Bağ-

lanma Ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılığın bulunup bulunmadığını test edebilme amacıyla veriler üzerinde t – testi uygulanmış ve sonuç Tablo –7’de verilmiştir.

Tablo – 7. Anne – Babanın Birliktelik Durumuna Göre Ebeveyne Bağlanma Ölçeği Puanlarına İlişkin t – testi Sonuçları

Anne-Babanın Birliktelik Durumu	n	Ebeveyne Bağlanma Ölçeği Puan Ortalamaları X	Ss	Sd	t	Anlamlılık Düzeyi
Boşanmış / Ayrı Yaşıyor	98	82.20	10.68	621	10.36	P<.001
Evli	525	95.75	12.09			
Toplam	623					

Tablo – 7’de yer alan istatistiksel veriler, anne – babası boşanmış olan çocukların Ebeveyne Bağlanma Ölçeği puan ortalamalarının, diğer çocuklara göre daha düşük olduğunu göstermektedir. Uygulanan t-testi sonucunda bu farklılığın 0.001 düzeyinde anlamlı olduğu saptanmıştır.

TARTIŞMA VE YORUM

Bu çalışmada ebeveyne bağlanma düzeylerine göre oniki yaş çocuklarının, anne-babaları arasındaki evlilik çatışmalarını algılayış biçimleri karşılaştırılmıştır. Çalışmada elde edilen bulgulara göre; ebeveyne bağlanma düzeyi düşük olan başka bir deyişle ebeveyne güvensiz bağlanma tarzı geliştiren çocukların, anne-babaları arasındaki çatışmaları sıklık, yoğunluk ve çözüme kavuşabilme açısından diğer çocuklara göre daha negatif biçimde değerlendirdikleri; daha çok tehdit hissettikleri ve çatışma nedeniyle kendilerini daha çok suçladıkları saptanmıştır. Ebeveyne bağlanma düzeyi yüksek olan başka bir deyişle ebeveyne güvenli bağlanma tarzı geliştiren çocukların ise; anne-babaları arasındaki çatışmalar-dan daha az tehdit hissettikleri, kendilerini daha az suçladıkları ve çatışmalara karşı negatif bir algılama biçimi geliştirmedikleri saptanmıştır. Anne-baba arasındaki çatışmalardan dolayı kendini suçlama, kendini tehdit altında hissetme ve anne-baba arasındaki çatışmaların çözümsüzlüğü açısından yaşanan umutsuzluk duygularının, çocukların psiko-

lojik sağlığı açısından bir risk faktörü oluşturabileceğini burada vurgulamak gerekir. Bu konuda yapılan araştırma bulguları da benzer sonuçları göstermektedir. Araştırmalarda; kendini suçlama eğilimi yüksek olan ve kendini tehdit altında hisseden çocukların ailelerinde, aile içi çatışmaların diğerlerine göre daha fazla olduğu (Grych, Fincham, Jouriles ve McDonald, 2000; Grych, Harold ve Miles, 2003; Turner, Clin ve Barrett, 1998) rapor edilmektedir. Yapılan bir çalışmada (Öz, 1999); çocukların anne-babaları arasındaki evlilik çatışmalarından algıladıkları yüksek düzeyde tehdit ve kendini suçlama eğilimi ile depresyon arasında önemli bir ilişki olduğu saptanmıştır. Yapılan diğer çalışmalarda da; çocuklarda kendini suçlama ile sosyal uyum bozukluğu (Quas, Goodman ve Jones, 2003; Weinberg, 1995) ve psikopatolojik semptomlar (Ullman, 1996) arasında önemli ilişki olduğu rapor edilmektedir. Kendini suçlama ile birlikte, çocukların anne-baba arasındaki çatışmalardan dolayı kendini tehdit altında hissetmesi de çocuğun iç dünyasında önemli zararlara yol açabilmektedir. Bu konuda yapılan çalışmalar; çocuklarda kendini tehdit altında hissetme ile yüksek düzeyde kaygı ve saldırganlık arasında (Muris, Jacques ve Mayer, 2004; Muris, Merckelbach ve Meesters, 2003; Muris, Merckelbach ve Walczak, 2002) önemli bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Son yıllarda yapılan çalışmalar, ebeveyne güvensiz bağlanma tarzı geliştiren çocuklarda ve ergenlerde bir

çok davranış bozukluğunun ortaya çıktığını göstermektedir. Bu araştırmalar ebeveyne güvensiz bağlanma tarzı ile depresif semptomlar (Hortaçsu, Cesur ve Oral, 1993); düşük benlik saygısı (Bylsma, Cozzarelli ve Sumer, 1997); kişilik bozuklukları (Brennan ve Shaver, 1998); yüksek öfke (Calamari ve Pini, 2003); sevgi gösterisinde bulunmama (Heaven, Da Silva, Carey ve Holen, 2004) kişiler arası ilişkilerde başarısızlık (Kafetsios ve Nezelek, 2002) ve düşük düzeyde empatik beceri (Joireman, Needham ve Cumming, 2001) arasında önemli bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Evlilik çatışmasının çocuklar üzerindeki etkisini inceleyen araştırma bulgularıyla bu araştırmanın bulguları arasında benzerlik gözlenmektedir. Araştırmalar evlilik çatışmasının; çocuğun ebeveyne güvensiz bağlanma tarzı geliştirmesine, kendini tehdit altında hissetmesine ve kendini suçlamasına (Stocker ve Diğerleri, 2003; Mann ve Gilliom, 2002; Ulu ve Fışiloğlu, 2002), psiko - sosyal uyum bozukluğuna (O'Brien, Margolin ve John, 1995; Turner, Clin ve Barrett, 1998; Mann ve Gilliom, 2002), değersizlik duygusunun gelişmesine (O'Brien, Bahadır, Gee, Balto, ve Erber, 1997), evlilikten nefret duygusuna ve yüksek düzeyde strese (Cumming, Goeke-Morey ve Papp, 2003), kişiler arası ilişkilerde kaygıya (Riggio, 2004) ve akranlara yönelik saldırganlığa (Schudlich, Shamin ve Cumming, 2004) neden olduğunu göstermektedir. Burada açıklanan bulgular, evlilik çatışmasının çocukların psikolojik sağlığı açısından önemli bir risk faktörü oluşturduğunu göstermektedir.

Araştırmada elde edilen bulgular; anne-babası boşanmış ya da ayrı yaşayan çocukların, ebeveyne bağlanma düzeylerinin diğer çocuklara göre daha düşük olduğunu ve güvensiz bağlanma

tarzı geliştirdiklerini göstermektedir. Boşanma sonucu çocuklarda, anne-baba tarafından kabul gördüğü algısı ve güvenlik duygusu zarar görebilmektedir. Bunun sonucunda birçok davranış bozukluğu gelişebilmekte ve boşanma çocuğun dünyasında bir travmaya dönüşebilmektedir. Boşanma öncesinde anne-baba arasındaki çatışmaların sıklığı, yoğunluğu ve çocuk üzerindeki etkisi dikkate alındığında; güvensiz bağlanma tarzının bu yolla geliştiği söylenebilir. Bu araştırmada elde edilen bulgulara destekleyici şekilde Farndale, Burton-Smith, Montgomery ve Shutte (2003), boşanmanın ergenlerde anne-babaya karşı güvensiz bağlanma tarzının gelişmesine neden olduğunu saptamışlardır. Yapılan araştırmalar boşanma sonrası çocuklarda; şiddet eğilimi ve yüksek öfke (Page ve Bretherton, 2003); yüksek düzeyde kaygı ve depresyon (Dong, Wang ve Ollendick, 2002) gibi problemler ortaya çıktığını göstermektedir. Ayrıca anne-babası boşanmış çocukların daha fazla sosyal desteğe ihtiyaç duyduklarını (Timms, 2003) ve problem çözme becerilerinin düşük (Sandler, Tein, Mehta, Wolchik ve Ayers, 2000) olduğunu göstermektedir. Bu konuda yapılan bir araştırmada (Şirvanlı-Özen, 1998) çatışmalı ve boşanmış ailelerden gelen 13 yaş çocuklarında; yüksek kaygı, depresif belirtiler ve psiko-sosyal problemlerin diğer çocuklara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Sonuç olarak; ebeveyne güvensiz bağlanma tarzı geliştiren çocuklar aile içinde anne-baba arasındaki çatışmalar nedeniyle kendilerini daha çok tehdit altında hissetmekte ve kendilerini daha çok suçlamaktadırlar. Anne-baba arasındaki çatışmaların çözümü açısından da umutsuzluk yaşamaktadırlar. Ayrıca; anne-babası boşanmış ya da ayrı olan çocuklar ebeveyne güvensiz

bağlanma tarzı geliştirmektedirler. Bu çocuklar anne-babalarına daha az güvenmekte olup, kendi varoluşlarını da güven içinde hissetmemektedirler.

Bu sonuca dayalı olarak; evlilik çatışması yaşayan eşlere ve çocuklarına dönük psiko-sosyal destek programlarının yaygınlaştırılması önerilebilir.

KAYNAKLAR

Bylsma, W. H., Cozzarelli, C. ve Sumer, N. (1997). Relation Between Adult Attachment Styles and Global Self – Esteem. *Basic and Applied Psychology*, 19(1), 1 – 16.

Calamari, E. ve Pini, M. (2003). Dissociative Experiences and Anger Proneness in Late Adolescent Females with Different Attachment Styles. *Adolescence*, 38(150), 287 – 302.

Cummings, E. M. Goeke – Morey, M. C. ve Papp, L. M. (2003). Children’s Responses to Everyday Marital Conflict Tactics in the Home. *Child Development*, 74(6), 1918 – 1929.

Devlet İstatistik Enstitüsü 1988 Boşanma İstatistikleri. Ankara: 1989.

Dong, Q., Wang, Y. ve Ollendick, T. H. (2002). Consequences of Divorce on the Adjustment of Children in China. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 31(1), 101 – 110.

Dönmez, A. (2000). Bağlanma: Yakın İlişkilerle İlgili Araştırmalar İçin Bir Çerçeve. *Türk Psikoloji Bülteni*, 16-17, 29-50.

Farndale, F., Burton – Smith, R., Montgomery, I. ve Shutte, R. (2003). Anxiety in Adolescents: The Contribution of Parental Divorce, Parental Conflict and Quality of Attachment to Parents and Pers. *Australian Journal of Psychology*, 226.

Finzi – Dottan, R., Cohen, O., Iwaniec, D., Sapir, Y. ve Weizman, A. (2003). The Drug - User Husband and His Wife: Attachment Styles,

Family Cohesion and Adaptability. *Substance Use and Misuse*, 38(2), 271 – 292.

Grych, J. H. ve Fincham, F. D. (1993). Children’s Appraisals of Marital Conflict: Initial

Ayrıca Türk toplumunda son yıllarda hızla artan çatışmalı ve parçalanmış aile olgusu üzerine; sebep-sonuç ilişkisini belirlemeye dönük karşılaştırmalı araştırmalar yapılabilir.

Investigations of the Cognitive - Contextual Framework. *Child Development*. 64, 215 – 230.

Grych, J. H., Fincham, F. D., Jouriles, E. N. ve McDonald, R. (2000). Interparental Conflict and Child Adjustment: Testing the Mediational Role of Appraisals in the Cognitive – Contextual Framework. *Child Development*, 71(6), 1648 – 1661.

Grych, J. H., Harold, G. T. ve Miles, C. J. (2003). A Prospective Investigation of Appraisals as Mediators of The Link Between Interparental Conflict and Child Adjustment. *Child Development*, 74(4), 1176 – 1193.

Heaven, P. C. L., Da Silva, T., Carey, C. ve Holen, J. (2004). Loving Styles: Relationships with Personality and Attachment Styles. *European Journal of Personality*, 18, 103 – 113.

Hortaçsu, N., Cesur, S. ve Oral, A. (1993). Relationships Between Depression and Attachment Styles in Parent and Institution – Reared Turkish Children. *The Journal of Genetic Psychology*, 154(3), 329 – 337.

Joireman, J. A., Needham, T. L. ve Cummings, A. (2001). Relationships between Dimensions of Attachment and Empathy. *North American Journal of Psychology*, 3(3), 63 – 80.

Kafetsios, K. ve Nezlek, J. B. (2002). Attachment styles in Everyday Social Interaction. *European Journal of Social Psychology*. 32; 719 – 735.

Löker, Ö. (1999). *Differential Effects of Parent and Peer Attachment on Social and Emotional Loneliness Among Adolescents*. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Malley – Morrison, K., You, H. S. ve Milis, R. B. (2000). Young Adult Attachment Styles and

Perceptions of Elderabuse: A Cross – Cultural Study. *Journal of Cross – Cultural Gerontology*, 15, 163 – 184.

Mann, B. J. ve Gilliom, L. A. (2002). Emotional Security and Cognitive Appraisals Mediate the Relationship Between Parents' Marital Conflict and Adjustment in Older Adolescents. *The Journal of Genetic Psychology*, 165(3), 250 – 271.

Martin, S. E. ve Clements, M. L. (2002). Young Children's Responding to Interparental Conflict: Associations with Marital Aggression and Child Adjustment. *Journal of Child and Family Studies*, 11(2), 231 – 244.

Muris, P., Jacques, P. ve Mayer, B. (2004). The Stability of Threat Perception Abnormalities and Anxiety Disorder Symptoms in Non – Clinical Children. *Child Psychiatry and Human Development*, 34(3), 251 – 265.

Muris, P., Merckelbach, H., Schepers, S. ve Meesters, C. (2003). Anxiety, Threat Perception Abnormalities and Emotional Reasoning in Nonclinical Dutch Children. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 32(3), 453 – 459.

Muris, P., Merckelbach, H. ve Walczak, S. (2002). Aggression and Threat Perception Abnormalities in Children with Learning and Behavior Problems. *Child Psychiatry and Human Development*, 33(2), 147 – 163.

O'Brien, M., Bahadur, M. A., Gee, C., Balto, K. ve Erber, S. (1997). Child Exposure to Marital Conflict and Child Coping Responses as Predictors of Child Adjustment. *Cognitive Therapy and Research*, 21(1), 39 – 59.

O'Brien, M., Margolin, G. ve John, R. S. (1995). Relation Among Marital Conflict, Child Coping and Child Adjustment. *Journal of Clinical Psychology*, 24 (3), 346 – 361.

Öz, P. I. (1999). *The Relationship Between Children's Adjustment Problems and Their Perceptions of Marital Conflict*. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Page, T. ve Bretherton, I. (2003). Gender Differences in Stories of Violence and Caring by Preschool Children in Post – Divorce Families: Implications for Social Competence.

Child and Adolescent Social Work Journal, 20(6), 485 – 508.

Peluso, P. R., Peluso, J. P., White, J. F. ve Kern, R. M. (2004). A Comparison of Attachment Theory and Individual Psychology: A Review of the Literature. *Journal of Counseling and Development*, 82(2), 139 – 145.

Quas, J. A., Goodman, G. S. ve Jones, D. P. H. (2003). Predictors of Attributions of Self – Blame and Internalizing Behavior Problems in Sexually Abused Children. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 44(5), 723 – 736.

Riggio, H. R. (2004). Parental Marital Conflict and Divorce, Parent – Child Relationships, Social Support and Relationship Anxiety in Young Adulthood. *Personal Relationships*, 11, 99 – 114.

Sandler, I. N., Tein, J., Mehta, P., Wolchik, S. ve Ayers, T. (2000). Coping Efficacy and Psychological Problems of Children of Divorce. *Child Development*, 71(4), 1099 – 1118.

Schudlich, T. D. R., Shamir, H. ve Cumming, E. M. (2004). Marital Conflict, Children's Representations of Family Relationships and Children's Dispositions Towards Peer Conflict Strategies. *Social Development*, 13(2), 171 – 193.

Stocker, C. M., Richmond, M. K., Low, S. M., Alexander, E. K. ve Elias, N. M. (2003). Marital Conflict and Children's Adjustment: Parental Hostility and Children's Interpretations as Mediators. *Social Development*, 12(2), 150 – 161.

Strand, E. B. (2004). Interparental Conflict Youth Maladjustment: The Buffering Effects of Pets. *Stress, Trauma and Crisis*, 7, 151 – 168.

Şirvanlı – Özen, D. (1998). *Eşler Arası Çatışma ve Boşanmanın Farklı Yaş ve Cinsiyetteki Çocukların Davranış ve Uyum Problemleri İle Algıladıkları Sosyal destek Üzerindeki Rolü*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Timms, J. (2003). The Silent Majority – The Position of Children Involved in the Divorce and Separation of Their Parents. *Child Care in Practice*, 9(2), 162 – 176.

Turner, C.M., Clin, M., & Barrett, P.M. (1998). Adolescent Adjustment to Perceived Marital Conflict. *Journal of Child and Family Studies*, 7 (4); 499 – 513.

Ullman, S. E. (1996). Social Reactions, Coping Strategies and Self – Blame Attributions in Adjustment to Sexual Assault. *Psychology of Women Quarterly*, 20, 505 – 526.

Ulu, P. ve Fıfşiloğlu, H. (2004). Çocukların Evlilik Çatışmasının Algılaması Ölçeği'nin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 7(14), 61 – 75.

Ulu, P. İ. ve Fıfşiloğlu, H. (2002). The Relationship Between Turkish Children's Perceptions of Marital Conflict and Their Internalizing and Externalizing Problems. *International Journal of Psychology*, 37(6), 369 – 378.

Unger, D. G., Brown, M. B., Tresel, P. A. ve McLeod, L. E. (2000). Interparental Conflict and Adolescent Depressed Mood: The Role of Family Functioning. *Child Psychiatry and Human Development*, 31(1), 23 – 41.

Weber, J. L. ve O'Brien, M. (1999). Latino Children's Responses to Simulated Interparental Conflict. *Cognitive Therapy and Research*, 23(3), 247 – 270.

Weinberg, N. (1995). Does Apologizing Help? The Role of Self – Blame and Making Amends in Recovery From Bereavement. *Health and Social Work*, 20(4), 1 – 13.

Yıllara Göre Türkiye Boşanma İstatistikleri. (2004). Türkiye Cumhuriyeti Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü. <<http://www.nvi.gov.tr>>.